

*Stanisław Mordwa*

## **WYOBRAŻENIA PRZESTRZENI MIEJSKIEJ ŁODZI<sup>1</sup>**

### **ZAKRES BADAN I METODY**

Coraz częściej w polskiej literaturze geograficznej pojawiają się prace dotyczące interpretacji przestrzeni miasta, będącej obrazem ludzkich odczuć. Powstają one na gruncie zapożyczonych z Zachodu geografii percepcji. Jak dotąd nie określono w Polsce zakresu badań, terminologii i jednolitej bazy metodologicznej tej dyscypliny.

**Percepcja** to według M. Bartnickiej (1989): „złożony proces poznawczy, polegający na świadomej strukturyzacji przez człowieka jego społecznego i fizycznego środowiska”. Jej zdaniem powstały w efekcie obraz świata jest „swoistą strukturą poznawczo-wartościującą zwaną **wyobrażeniem**”. Jak się wydaje wpływ na tę strukturę mogą mieć co najmniej trzy grupy cech: cechy osobowe ludzi (wiek, płeć, wykształcenie, status, doświadczenie), cechy przestrzeni (obecność określonych elementów i cech podlegających ocenie, wielkość, oryginalność, itp.), cechy czasu (częstość, okres, zmienność).

Dotychczas nie opublikowano żadnych wyników badań całościowego wyobrażenia Łodzi. Niniejsza praca jest w związku z tym próbą uzupełnienia tej luki. Opracowanie powstało w oparciu o ankietę przeprowadzoną w dniach 2-5 kwietnia 1990 r. Zróżnicowanie grupy respondentów ograniczono do cech przestrzennych. Badanymi byli uczniowie klas maturalnych 29 łódzkich szkół średnich. Poprzez dobór szkół starano się możliwie maksymalnie zróżnicować miejsce zamieszkania ankietowanych, co okazało się o tyle trudne, że od kilku lat nie obowiązuje już rejonizacja w przyjmowaniu do szkół. Ogółem uzyskano 692 odpowiedzi na ankietę, w tym 65 od respondentów stale zamieszkujących poza Łodzią.

---

<sup>1</sup> Niniejszy artykuł powstał na podstawie pracy magisterskiej pod tym samym tytułem obronionej przez autora w 1991 r. w Zakładzie Lokalizacji Produkcji i Gospodarki Przestrzennej UŁ. Promotorem pracy był prof. S. Pączka.

Jednym z zamierzeń badawczych było dokonanie podziału łódzkiej przestrzeni na podstawie podziału zakodowanego w świadomości ankietowanych maturzystów. Respondenci nazywali tę część miasta, w której mieszkali. Korzystając z wymienionych nazw wyróżniono w Łodzi 38 terytoriów. Socjolog B. Hamm (1990) **terytoria** definiuje jako przestrzenie, w których jednostki lub grupy pozostają przez dłuższy czas w sposób stosunkowo trwałe, wykonują istotne dla podtrzymania egzystencji czynności, demonstrują prawo posiadania i bronią go w razie zagrożenia przez innych. Pojęcie to powinno być jednak traktowane szerzej. Terytorium to także swoista jakość, mini-przestrzeń społeczno-kulturowa, która jest podmiotem poznania, jest wartościowana, doświadczana, użytkowana i kształtowana przez ludzi indywidualnie lub zbiorowo.

Spośród wielu stosowanych metod ujawniania różnych aspektów wyobrażeń przestrzeni w niniejszej pracy zastosowano trzy. Pierwsza – oparta na opracowanej przez K. Lyncha (1960) metodzie odręcznych szkiców – służy do badania strukturalnego aspektu wyobrażeń. Metodę tę dosyć dokładnie opisano w polskiej literaturze (m. in. M. Bartnicka, 1989; H. Libura, 1988). W niniejszym artykule zrezygnowano z części metody K. Lyncha dotyczącej indywidualnego wywiadu towarzyszącego szkicom. Jednocześnie jednak rozszerzono ją badając szkice pod kątem zorientowania oraz typologii D. Appleyarda, której opis zamieściła H. Libura (1988).



Rys. 1. Zastosowany w artykule podział terytorialny:  
1 – granice Łodzi, 2 – granice dzielnic, 3 – granice terytoriów

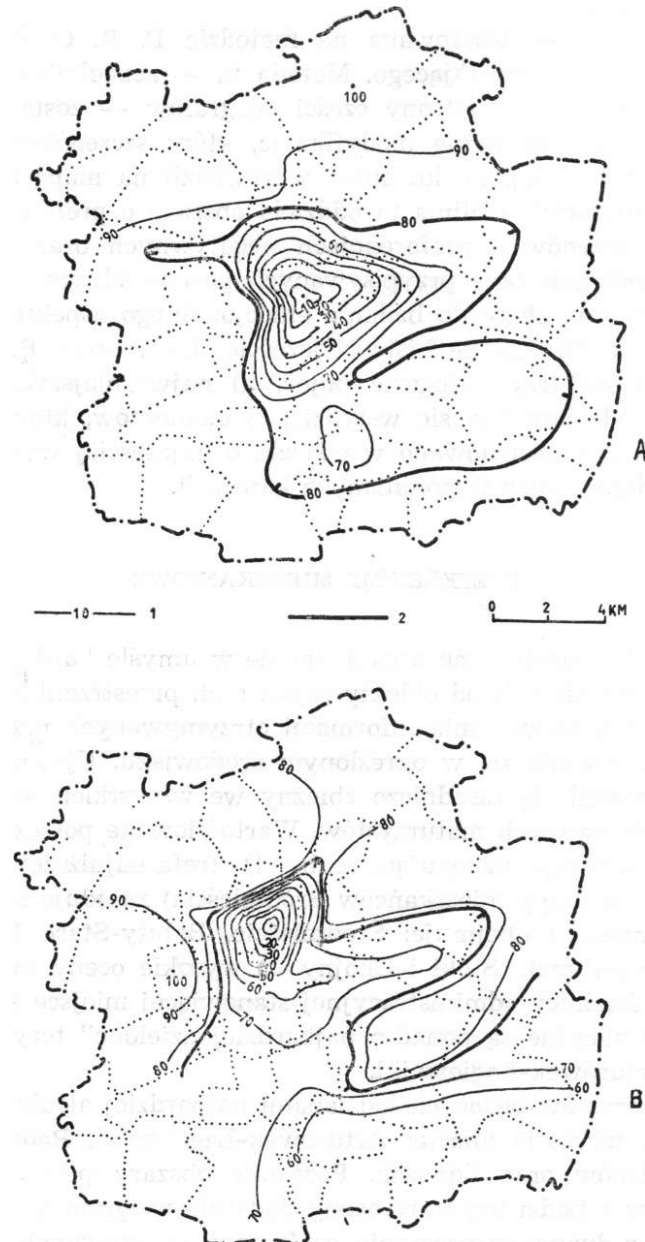
Metoda druga – wzorowana na metodzie P. R. Goulda – służy badaniu aspektu wartościującego. Metoda ta – aczkolwiek spotkała się z wieloma zarzutami ze strony części geografów – została zmieniona przez autora poprzez liczne modyfikacje, które szczegółowo omówiono w pracy magisterskiej, m. in. autor wprowadził na mapach preferencji tzw. **linię obojętności**. Izolinia ta oddziela obszary o preferencjach pozytywnych od terenów o preferencjach negatywnych oraz wskazuje na stopień koncentracji rang przypisywanych poszczególnym jednostkom.

Trzecia metoda służy do badania emocjonalnego aspektu wyobrażeń. W tym celu konstruuje się Listę Najczęściej Używanych Pojęć (LNUP). Lista ta zawiera trzy kategorie pojęć: a) najważniejszych dla Łodzi, b) których Łódź powinna się wstydzić, c) elementów, których w Łodzi brakuje. LNUP skonstruowano w oparciu o najczęściej występujące pojęcia, w każdej z trzech wspomnianych kategorii.

### PREFERENCJE MIESZKANIOWE

Preferencje przestrzenne organizują się w umyśle każdego człowieka; zależą więc one nie tyle od obiektywnych cech przestrzeni co od sposobu postrzegania i przetwarzania informacji otrzymywanych przez człowieka w trakcie poruszania się w określonym środowisku. Ujawniony rozkład preferencji okazał się zasadniczo zbieżny we wszystkich przestrzennych grupach ankietowanych maturzystów. Wartościowane poszczególne części Łodzi charakteryzują następujące cechy: 1) strefa najniższej atrakcyjności (z wyjątkiem mapy mieszkańców Śródmieścia) znajduje się w centralnej części miasta i obejmuje: Śródmieście, Bałuty-Stare Miasto, Stare Polesie, Górna-Rynek, Stoki i Chojny, 2) wysokie oceny mają terytoria należące do dzielnicy administracyjnej stanowiącej miejsce zamieszkania, 3) zawsze atrakcyjne są ponadto najbardziej „zielone” terytoria miasta: Zdrowie i Arturówek-Łagiewniki.

Dla maturzystów będących łodzianami najbardziej atrakcyjne okazały się północne terytoria miasta: Arturówek-Łagiewniki, Radogoszcz, Teofilów i Julianów oraz Zdrowie. Pozostałe obszary peryferyjne wśród respondentów z Łodzi uzyskały oceny dodatnie na granicy z obojętnymi, co świadczy o dużym rozproszeniu preferencji pozytywnych. W przypadku ocen ujemnych zanotowano duży stopień koncentracji. Negatywnie oceniono Śródmieście, Bałuty-Stare Miasto, Górna-Rynek. Można więc wyciągnąć wniosek, że nie istnieje w Łodzi obszar jednoznacznie atrakcyjny dla wszystkich maturzystów mieszkających w Łodzi. Stosunek do



Rys. 2. Mapa preferencji mieszkaniowych łódzkich maturzystów:  
A – mieszkańców Łodzi, B – mieszkańców miejscowości podłódzkich

własnej dzielnicy zamieszkania – zazwyczaj pozytywny – jest ważnym czynnikiem kształtującym wyobrażenie miasta. Obok terytoriów własnej dzielnicy mieszkaniowej, które oceniono najwyżej, Arturówek-Łagiewniki, Radogoszcz, Teofilów, Julianów i Zdrowie wśród większości respondentów zajmowały drugie miejsce. Stąd też właśnie te terytoria okazały się najbardziej atrakcyjne. Przy braku terytoriów jednoznacznie atrakcyjnych dla wszystkich „wygrały” terytoria „drugiego planu”. Ten sam zestaw terytoriów powiększony o Widzew-terytorium, okazał się również najbardziej preferowany przez maturzystów zamiejscowych.

W oparciu o dodatkowe pytania w ankiecie próbowano zidentyfikować czynniki, którymi kierowali się respondenci wybierając terytoria najbardziej atrakcyjne. Okazało się, że każda osoba określając swoje preferencje kierowała się własnym zestawem kryteriów. W odniesieniu do różnych obszarów odmienna była kolejność stosowanych kryteriów. Badania wykazały, że nie obiektywne cechy środowiska, lecz subiektywny jego odbiór częściej wyjaśnia zachowania przestrzenne maturzystów, w tym przypadku preferencje mieszkaniowe.

Właściwie w stosunku do wszystkich terytoriów podkreślali respondenci rolę zieleni, czystego powietrza, przywiązania do miejsca, dzieciństwa, rodziny i znajomych. Czystość, brak negatywnych skutków cywilizacji, cisza i peryferyjne położenie to atrybuty Arturówka-Łagiewnik, Radogoszcza i Zdrowia. Dobry standard mieszkań, nowoczesność, kształt urbanistyczny i dobry dojazd do centrum cechuje Radogoszcz i Teofilów. Pozytywne stereotypy powtarzano najczęściej w stosunku do Julianowa, Żłotna i Śródmieścia. Zaletami obszaru Zdrowia – poza cechami już wymienionymi – są: bliskość centrum, spokój oraz zlokalizowane obiekty rekreacyjne. Obszary Bałut-Starego Miasta i Śródmieścia otrzymały wiele ocen pozytywnych ze względu na pełnione przez nie funkcje centralne, centralne położenie oraz tradycje historyczne.

Spośród 18 wyróżnionych czynników aż osiem (zieleni, czyste powietrze, czystość, brak negatywnych skutków cywilizacji, cisza, przywiązanie do miejsca, rodzina i znajomi, dzieciństwo) można zakwalifikować do grupy ekologiczno-znaczeniowej. Wyjaśnia ona 64% preferencji mieszkaniowych łodzian.

Ponadto stwierdzono, że na kształtowanie się preferencji ma wpływ deklarowana przez maturzystów znajomość miasta. Wpływ ten nie jest jednak jednoznaczny i zbyt wielki. Obliczony współczynnik korelacji rang zawiera się w przedziale od 0.669 (korelacja średnia) w odniesieniu do mieszkańców Bałut i 0.562 w odniesieniu do mieszkańców Górnej, a tylko 0.190 dla ogółu maturzystów z Łodzi oraz 0.209 dla respondentów zamiejscowych.

## STRUKTURALNY ASPEKT WYOBRAŻEŃ

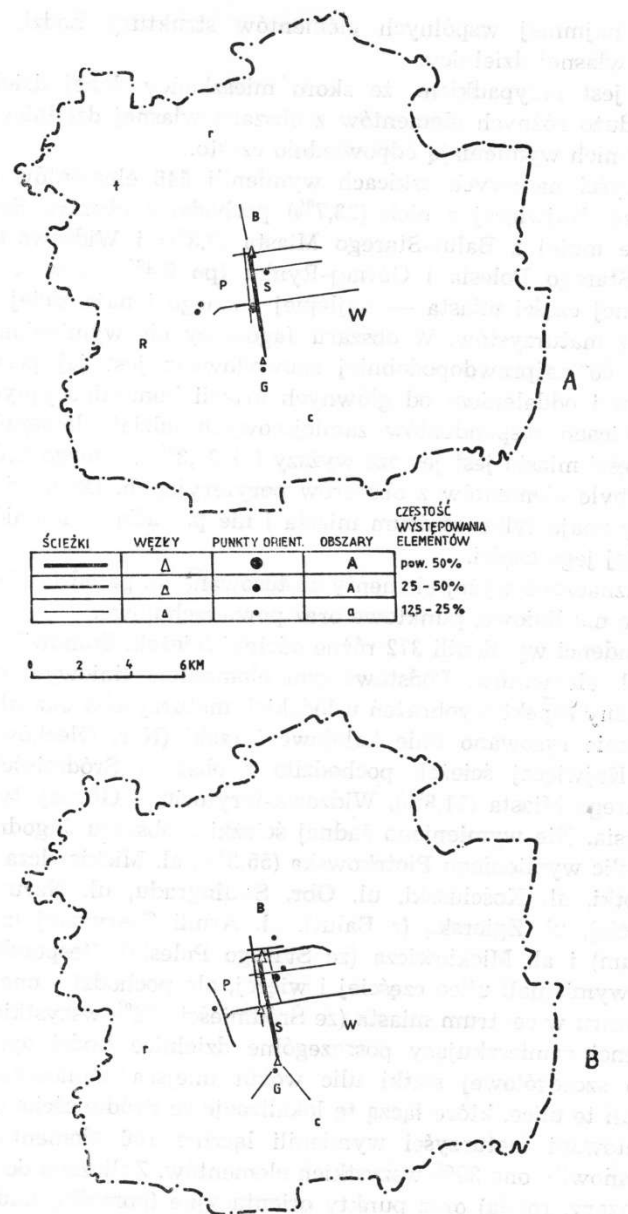
„Miasta nie należy rozpatrywać jako rzecz samą w sobie, ale jako taką, która jest postrzegana przez mieszkańców” stwierdził twórca wykorzystanej tu metody – Kevin Lynch (1960). Przystrojona przez niego na gruncie geografii metoda odrębnych szkiców pozwala ocenić przestrzeń miejską pod względem poziomu trudności jej odbioru oraz stopnia korelacji z przypisywanymi jej znaczeniami.

Z wyróżnionych przez K. Lyncha pięciu klas elementów budujących strukturę miasta nie wystąpił w Łodzi żaden element o charakterze krawędzi. W mieście nie ma bowiem wyraźnych barier orograficznych takich jak: góra, stok, skarpa czy duża rzeka. Analizując kompozycję wykonanych rysunków, za taką barierę uznać nie można nasypów kolejowych.

Najczęściej wymienianymi na szkicach miasta elementami były: ul. Piotrkowska (55,3% rysunków) oraz plac Wolności i Widzew-terytorium (po 54,2%). Po dziewięć elementów znajdowało się na 25–50% ankiet; po 17 elementów na rysunkach wykonanych przez 12,5–25% ankietowanych. Mapa zbiorcza wykonana przez maturzystów mieszkających w Łodzi zawierała 29 elementów. Mapa ta wyraźnie różniła się od mapy zbiorczej respondentów zamiescowych, którzy najczęściej wymieniali: ul. Piotrkowską (74%) i plac Wolności (69%). Respondenci z miejscowości podłódzkich więcej i częściej wymieniali elementy ze Śródmieścia (ulice i obiekty). Natomiast łódzka młodzież maturalna wymieniała więcej i częściej obiekty oraz nazwy terytoriów (Widzew, Retkinia, Teofilów, Radogoszcz). Maturzyści dojeżdżający do Łodzi ograniczali się zwłaszcza do szczegółowego przedstawienia tej części miasta, którą znali najlepiej, częściej także wymieniali dworce: Kaliski, Fabryczny i Północny.

Przeprowadzona analiza map zbiorczych umożliwiła sformułowanie następujących wniosków:

- 1) ryciny zbiorcze są bogatsze od mapy zbiorczej łódzian, zawierają od 34 do 40 elementów;
- 2) maturzyści z poszczególnych dzielnic najczęściej elementów wymienili z obszaru własnej dzielnicy, znanej i atrakcyjnej mieszkaniowo, ponadto szczegółowo przedstawili rejon otaczający ich miejsce zamieszkania;
- 3) dużo elementów wymieniono z obszaru bardzo dobrze znanego Śródmieścia, niewiele natomiast z pozostałych dzielnic;
- 4) najpowszechniej wymieniano elementy liniowe i powierzchniowe a mianowicie: ul. Piotrkowską, plac Wolności, Bałuty-Stare Miasto, Widzew-terytorium oraz al. Mickiewicza, D. H. Central, Śródmieście, Retkinię i Stare Polesie;



Rys. 3. Wyobrażenie Łodzi – mapa zbiorcza:

A – maturzystów mieszkających w Łodzi, B – maturzystów – mieszkańców miejscowości połudźkich

5) najbardziej ruchliwa przestrzennie grupa mieszkańców Polesia posiadała najmniej wspólnych elementów struktury Łodzi, ale także struktury własnej dzielnicy;

6) nie jest przypadkiem, że skoro mieszkańcy danej dzielnicy wymieniają dużo różnych elementów z obszaru własnej dzielnicy, to także niektóre z nich wymieniają odpowiednio często.

Maturzyści na swych szkicach wymienili 646 elementów o różnym charakterze. Najwięcej z nich (23,7%) pochodzi z obszaru Śródmieścia, a znacznie mniej z Bałut-Starego Miasta (9,3%) i Widzewa-terytorium (8,4), ze Starego Polesia i Górnej-Rynku (po 6,4%), a więc z obszaru w centralnej części miasta – najlepiej znanego i najczęściej odwiedzanego przez maturzystów. W obszarze Jagodnicy nie wymieniono żadnego elementu, co najprawdopodobniej spowodowane jest jej peryferyjnym położeniem i oddaleniem od głównych arterii (komunikacyjnych miasta).

Na szkicach respondentów zamiejscowych udział elementów z centralnej części miasta jest jeszcze wyższy (aż 31,3% z samego Śródmieścia). Niewiele było elementów z obszarów peryferyjnych. Dowodzi to, że dojeżdżający znają tylko centrum miasta i nie potrafią wymienić obiektów z pozostałej jego części.

Jak zaznaczono wyżej elementy zastosowane do przedstawienia miasta podzielono na: liniowe, punktowe oraz powierzchniowe.

Respondenci wymienili 372 różne odcinki ścieżek. Stanowiły one 57,6% wszystkich elementów. Podstawowym elementem liniowym organizującym fizyczny aspekt wyobrażeń u łódzkich maturzystów okazały się ulice. Sporadycznie rysowano linie kolejowe i rzeki (Ner, Olechówka, Bzura, Jasień). Najwięcej ścieżek pochodziło z obszaru Śródmieścia (15,3%), Bałut-Starego Miasta (11,8%), Widzewa-terytorium, Górnej-Rynku i Starego Polesia. Nie wymieniono żadnej ścieżki z obszaru Jagodnicy i Wiskitna. Z ulic wymieniono Piotrkowską (55,3%), al. Mickiewicza (31%) oraz ul. Nowotki, al. Kościuszki, ul. Obr. Stalingradu, ul. Narutowicza (ze Śródmieścia), ul. Zgierską (z Bałut), al. Armii Czerwonej (z Widzewa-terytorium) i al. Mickiewicza (ze Starego Polesia). Respondenci dojeżdżający, wymieniali ulice częściej i więcej, ale pochodziły one z niewielkiego obszaru w centrum miasta (ze Śródmieścia 22% wszystkich ścieżek). Respondenci zamieszkujący poszczególne dzielnice Łodzi oprócz przedstawienia szczegółowej siatki ulic wokół miejsca zamieszkania, często wymieniali te ulice, które łączą tę lokalizację ze Śródmieściem.

Ankieta wami maturzyści wymienili łącznie 196 elementów punktowych. Stanowiły one 30% wszystkich elementów. Zaliczono do nich węzły (place, bazy, ronda) oraz punkty orientacyjne (pomniki, budynki, sklepy, stadiony, dworce itp.). Łodzianie najczęściej wymieniali plac Wolności (54,2%), D. H.



Central (42,6%), plac Niepodległości, ŁKS, dworzec Kaliski, dworzec Fabryczny i D. H. Uniwersał. Osoby dojeżdżające wymieniły: plac Wolności (69%), D. H. Central (42,6%) a ponadto dw. Fabryczny, plac Niepodległości, dw. Kaliski, dw. Północny, D. H. Uniwersał i Teatr Wielki. Dużą koncentrację wykazał rozkład przestrzenny elementów punktowych w centralnej części miasta. Aż 45,9% z tego typu elementów pochodzi z samego tylko obszaru Śródmieścia. Na uwagę zasługuje to, że aż w 14 peryferyjnych terytoriach miasta Łodzianie nie potrafili zidentyfikować żadnego obiektu. Maturzyści zamieszkujący poszczególne dzielnice wymienili niewiele obiektów z własnego otoczenia, a wymienione pochodziły głównie ze Śródmieścia. Na szkicach respondentów zamiejscowych ze Śródmieścia pochodzi 51,2% obiektów, natomiast żaden tego typu element nie został wymieniony z obszaru aż 24 terytoriów.

Można wnioskować, że pozaśródmiejskie obszary Łodzi są niedoinwestowane w zakresie podstawowych obiektów kulturalnych, handlowych, usługowych, bądź ich rola ogólnomiejska jest niezauważalna.

Wśród wymienionych elementów powierzchniowych znalazły się terytoria, osiedla mieszkaniowe, parki, cmentarze, lotnisko, ZOO itp. Mimo tego, że wymieniono ich stosunkowo niewiele to jednakże wymieniano je bardzo często. Obszary te odgrywają wśród łódzkich maturzystów podstawową rolę w kształtowaniu wyobrażenia. Z prac Bartnickiej M. (1989), Libury H. (1988), Lyncha K. (1960) wynika, że w innych miastach rolę tę pełniły ulice.

Łodzianie najczęściej wymieniali Widzew-terytorium, Śródmieście, Bałuty-Stare Miasto, Stare Polesie, Górna-Rynek, Retkinię, Radogoszcz, Teofilów i Chojny. Elementy powierzchniowe w równym stopniu pochodzą z obszaru całej Łodzi. Nieco inaczej postrzegają miasto respondenci zamiejscowi. Elementy powierzchniowe na ich rysunkach odgrywały mniejszą rolę – jest ich mniej (27) i pojawiają się rzadziej.

Odręczne szkice otrzymane od respondentów różniły się między sobą także, co do sposobu rozmieszczenia poszczególnych elementów na kartce oraz co do sposobu połączeń między nimi. Badanie tych różnic pozwoliło odtworzyć sposób, w jaki postrzegana przestrzeń „układana” jest w jej wyobrażenie oraz jakie sposoby orientacji w przestrzeni są dominujące. Za przykładem H. Libury (1988) zastosowano typologię D. Appleyarda. Typologię odręcznych szkiców narysowanych przez łódzkich maturzystów przedstawiono w tab. 1.

Okazało się, że w organizacji jednostkowych wyobrażeń dominują obiekty o charakterze powierzchniowym, a nie konkretne punkty orientacyjne. Warto przytoczyć zdanie K. Lyncha, który zauważył, że ludzie słabo znający miasto odwołują się do dużych obszarów, nieco lepiej znający to samo miasto – wskazują siatkę ulic, natomiast znawcy miasta potrafią wymienić dużo niewielkich obiektów.

Tabela 1

Maturzyści	Liniowy				Powierzchniowy			
	fragmen- taryczny	łańcu- chowy	gałę- ziowy	sie- ciowy	rozru- cony	mozai- kowy	połą- czony	mapa
<b>Łodzianie</b>	7	8	9	16	12	25	14	9
<b>Zamiejscowi</b>	6	13	7	15	15	22	28	4

Stwierdzono, że aż 86,7% szkiców zorientowanych jest zgodnie z konwencją kartograficzną. Prawdopodobnie jest to spowodowane przebiegiem ul. Piotrkowskiej (prawie pokrywa się z kierunkiem północ-południe). Pozostałe ponad 13% rysunków wiąże się z wyborem orientacji ściśle związanej z kierunkiem dojazdu respondenta do centrum. Maturzyści będący mieszkańcami Bałut najczęściej wybierali orientację południową, mieszkańcy Polesia – orientację wschodnią a mieszkańcy Widzewa – zachodnią. Respondenci zamiejscowi dwa razy częściej niż Łódzcy preferowali inną orientację niż północna (26,5%). Orientacja szkicu w dużym stopniu uwarunkowana jest kierunkiem dojazdu do szkoły lub dojazdu do domu.

Wybór orientacji szkicu – niezgodnej z konwencją – związany jest z liniowym typem wyobrażeń. Orientację całego szkicu warunkuje zatem przebieg arterii, którą ankietowany dojeżdża do centrum. Niezgodnie z konwencją zorientowało swe szkice 22,3% Łódzian o liniowym typie wyobrażeń. Spośród respondentów zamiejscowych osób takich było aż 50%.

Spośród czynników przestrzeni największy wpływ na opisowe wyobrazenie miały: miejsce zamieszkania respondenta, odległość od centrum, dostępność oraz wielkość elementu. Z innych czynników, które wpływały na to, jakie elementy były rysowane na szkicach należy wymienić jeszcze: znaczenie danego elementu dla miasta, koncentrację funkcji, liczbę linii komunikacji miejskiej, bliskość kulturową oraz estetykę obiektu.

Posługując się współczynnikiem korelacji rang Spearmana zbadano zależność pomiędzy deklarowaną przez respondentów znajomością miasta a liczbą elementów wymienionych z obszaru poszczególnych terytoriów. Otrzymane wartości wskaźnika, należące do wartości niskich i średnich (od 0.063 dla Widzewa do 0.423 dla Śródmieścia, przy czym dla ogółu maturzystów z Łodzi otrzymano wartość 0.507), pozwalają sądzić, że istnieje niewielki związek pomiędzy badanymi cechami.

Na podstawie zauważonych faktów można sądzić, że Łódzcy maturzyści nie znają dobrze swojego miasta. Jest ono postrzegane przez maturzystów przez pryzmat miejsca zamieszkania oraz okolic ul. Piotrkowskiej. W odniesieniu do

pozostałych obszarów przeciętny maturzysta posługuje się „dużymi” elementami-obszarami oraz stereotypami. Nasuwa się pytanie, co o tym sądzą nauczyciele prowadzący lekcje krajoznawstwa w szkołach? Może warto zweryfikować system nauczania aby maturzyści kończący edukację potrafili wymienić najważniejsze dla Łodzi cechy i obiekty, które niejednokrotnie są unikalne w skali kraju.

### LISTA NAJCZĘŚCIEJ UŻYWANYCH POJĘĆ (LNUP)

Celem, który przyświecał konstruowaniu LNUP, była chęć wykrycia tych elementów, które stanowią o unikalności i odrębności m. Łodzi oraz chęć wyjawienia tych aspektów wyobrażeń, które stanowią o typowości a zarazem specyfice jej atmosfery a ponadto sprawiają, iż do swego miasta mają łodzianie określony stosunek emocjonalny. Stosunek ten może być wyrażony poprzez takie pojęcia jak: porównania, metafory, symbole, idee, stereotypy, obiekty itd.

Badani maturzyści wymienili aż 140 różnych pojęć, w trzech wspomnianych już we wstępie kategoriach. Biorąc pod uwagę liczbę otrzymanych głosów wytypowano kilka określeń najbardziej istotnych, na podstawie których skonstruowano poniższą LNUP<sup>2</sup> (tab. 2):

Tabela 2

Pojęcie	% odpowiedzi	Pojęcie	% odpowiedzi
b) brud	48	b) zanieczyszczone powie- trze	16
b) zdewastowane budynki	40	a) kina	14
b) zaniedbane ulice	31	b) zaniedbana zielen	14
a) Teatr Wielki	27	b) bałagan	13
a) ul. Piotrkowska	24	c) brak klubów młodzie- żowych	13
c) brak zieleni	21	a) D.H. Central	12
c) brak metra	19	c) brak basenów	12
c) brak obiektów sporto- wych	18	b) złe MPK	11
c) mało kawiarni	18	a) domy handlowe	11
a) teatry	18	a) plac Wolności	11
c) brak obiektów rekrea- cyjno-wypoczynkowych	17	c) brak centrum kultural- nego	10
c) brak lotniska	16	b) szarość	7
b) brudne dworce	16		

<sup>2</sup> W tabeli oznaczono kategorie pojęć: a) najważniejsze dla Łodzi, b) których Łódź powinna się wstydzić, c) elementy, których w Łodzi brakuje.

W LNUP najwięcej cech związanych jest z warunkami bytowymi w Łodzi. Pozostałe cechy reprezentują elementy struktury miasta. Dane zawarte w tab. 2 ukazują zbiorcze wyobrażenie Łodzi oczami maturzystów, nie nadają miastu zbyt barwnych kolorów.

Wyobrażenie to warto może skonfrontować ze stereotypem lansowanym w środkach masowego przekazu i literaturze, gdzie Łódź utożsamia się z ul. Piotrkowską, brudem, zanieczyszczonym powietrzem, włókiennictwem, Centrum Zdrowia Matki Polki, secesją, szkołą filmową, wytwórnią filmów fabularnych, targami „Interfasjon”. Tylko pierwsze trzy z tych określeń znalazły u maturzystów swe miejsce w LNUP, a kolejne cztery uzyskały od 6,7% do 0,8% głosów w kategorii określeń ważnych dla Łodzi. Dwa ostatnie pojęcia nie zostały wymienione w żadnej ankiecie.

### ZAKOŃCZENIE

Zdaniem autora potrzeby mieszkańców miast są postrzegane przez planistów z ich własnej perspektywy. Poznanie stosunku ludzi do miejsc, w których żyją oraz poznanie przyczyn tego stosunku powinno zmniejszyć istniejące różnice między rzeczywistymi potrzebami ludzi, a subiektywnym obrazem tych potrzeb, postrzeganym przez ekonomistów, urbanistów i planistów.

Przedstawione wyobrażenie przestrzeni miejskiej łódzkich maturzystów powinno inspirować myślenie decydentów Łodzi (radni, planiści, urbaniści, ale także uczeni), którzy odpowiedzialni są nie tyle za obecny stan miasta, ile za sposób poprawy jego sytuacji i określenia perspektyw jego rozwoju.

### LITERATURA

- Bartnicka M., 1989 – *Wyobrażenia przestrzeni miejskiej Warszawy (studium geografii percepcji)*, Dok. Geogr., z. 2.
- Hamm B., 1990 – *Wprowadzenie do socjologii osadnictwa*, Warszawa.
- Libura H., 1988 – *Badanie wyobrażeń geograficznych na przykładzie mieszkańców Sanoka*, Dok. Geogr., z. 1.
- Lynch K., 1960 – *The image of the City*, Cambridge Mass.
- Mordwa S., 1991 – *Wyobrażenia przestrzeni miejskiej Łodzi* (praca magisterska wykonana na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu Łódzkiego).